

eredményezhet? A *Szent Johanna* sikere ennek ellenkezőjét bizonyította. És épen ezért ma már meggyőződéssel állíthatom, hogy a vidéki színházak számára a megszokottól való eltérés az egyetlen helyes és célravezető út.

(Szeged.)

Hont Ferenc.

AZ EGYETEMI GONDOLAT SORSA.

Klebensberg Kunó gróf vezércikkéből (Pesti Napló 1923. nov. 18. vesszük át az alábbi sorokat.

Szeged város egyetemének építéséhez hét és fél millió pengővel járult hozzá. A nagy alföldi városnak ezt a monumentális áldozatkészségét Zala György *Megadjuk* című domborműve fogja megörökíteni. De a szegedi templom-tér nemcsak a magyar tervszerűségnek és együttműködési készségnek lesz szimbóluma, hanem az *egyetemi gondolat* egyik diadalának is.

Mert ne felejtjük el, hogy a magyar egyetemi gondolatnak erős közhangulattal szemben még keservesen küzdenie kell és diadaláig még több olyan sikerre lesz szüksége, mint amilyen a szegedi Templom-tér.

Mi ennek az oka?

Ezt csak történetileg lehet megérteni. A múlt század utolsó és e század első évtizedében a budapesti egyetem egyes karai elég sivár képet mutattak. A hallgatók ezrei iratkoztak be, akiknek tíz százaléka sem járt az előadásokra. Nem egy tanár könyvének pusztá felolvasására szorítkozott, a növendékek pedig rendetlenkedtek és gúnyolódtak. Tanár és tanítvány között óriási szakadék tántogott, a professzor hallgatóit nem ismerte, de nem is ismerhette, velük csak a vizsgaszobánál találkozott és így maga a vizsga szerencsejátékká vált. Pedagógiai szanatóriumokban kompendiumokat magoltak a jelöltek. Az egyetem abban a szomorú időben diplomagyár benyomását tette, amelyben vizsgaiparszerű üzem folyt. Ezt a sivár képet hozták el magukkal az egyetemről azok, akik negyven- és ötvenévesek, akiknek a véleménye tehát a politikában és a közvéleményben ma uralkodó és irányadó. Hogy a helyzet azóta gyökeresen megjavult, arról az idősebb generáció nem igen vett tudomást. A legtöbb ember bizony még ma is úgy képzei el magának az egyetemet, mint egy mamutintézményt, amelynek fentartása csak akkor indokolt, ha tízezernél több a hallgatója, helyesebben vizsgázója, akiknek nem is érdemes oda eljárni, mert ott nagyarányú időlopás és időpazarlás folyik. Feledik, hogy az az állapot, melyet két, három évtized előtt ők láttak, korántsem egészséges, normális egyetemi kép, hanem az intézmény elajulása, aminek oka a harmadik és negyedik egyetem késedelmes felállítását volt. Am most ne keressük az okokat, csak vegyük magát a ténytet: a negyven- és ötvenéveseknek kedvezőtlen és torz képük van az egyetemről és ezért roppant nehéz megértenni velük, hogy az 1000—2000 hallgatóval bíró kis egyetem hasonlíthatatlanul nagyobb tanítási eredményt tud felmutatni, mint az az elefantiázisban megbetegedett intézmény, aminő korábban a budapesti egyetem volt.

Ezzel a rettenetes egyetemellenes hangulattal küszködik ma az egyetemi gondolat.

Ebben a kultúránkra végzetserű harcban az első nagy diadalokat a klinikák vívták ki. Debrecenben a Nagyerdőn pár évvel ezelőtt elkészültek a klinikák. Akkoriban a kávéházak márványasztalánál, a kaszinók bőr-karosszékében sok kritikai megjegyzés hangzott el. Ilyen bírálat után valaki hazament és egyszerre csak érezte, hogy oldalában valami nyilalt. Dolgos ember volt, többször kimerült s ilyenkor megszokta, hogy bevett egy aszpirint, azután az éj folyamán jobban lett. Ez alkalommal is bevette aszpirinjét, de a megszokott hatás ezúttal elmaradt, az éjszaka nyugtalan lett, reggel kimerülten ébredt ágyában, a háziorvosért kellett küldeni. Az orvos a ház régi barátja volt, derűs, víg ember, aki széles gesztussal azt szokta mondani: „Hipochonder vagy, barátom, és olyan egészséges, mint a makk, de egy kicsit kifáradtál, pár hétre ki kell fogni“. Megtapintotta a fájós oldalt és ezúttal elgondolkozott. „Csak nincs valami komoly bajom?“ — kérdezte a páciens borús arccal. „Nem, — volt a válasz, — de talán jó lesz mégis, ha X. Y. professzor is megnézi az oldaladat. Tudod, több szem mégis csak többet lát, a röntgen pedig még többet. Szerencsére e napokban érkezett meg az orvosi kar röntgenintézetének új készüléke, az emberi belsőnek tiszta képét adja, a sebész egész biztosra megy, nagy pénzébe is került az államnak, támadták is érte a kultuszminisztert a felsőház folyosóján, de különben te is tegnap a kávéházban“. A páciensnek lassan kezdett derengeni, hogy a házi orvosa által megnevezett professzor éppen a sebésztanár. „Szent Isten, hát vágni kell?“ — volt az aggodalmas kérdés. A sebész hívása még korántsem jelent operációt, a modern sebészet rendkívül konzervatív, késhez csak komoly szükségben nyúl. „Majd meglátjuk . . . Szerencsére csak az imént szerelték fel sebészeti klinikánkat, amelynek operálóterme modernebb, mint a legdrágább bécsi szanatóriumé, no meg X. Y. professzor bátran felveheti a versenyt a legkiválóbb német sebészekkel is“. A beteg így lassanként megbarátkozott az operáció gondolatával, csak parányi darabkát vágtak ki belőle, de ha csak pár órát késnek, biztos lett volna a halál. Nem is szidta többet a klinikát. Ilyen megtért kritikus sok van az egyetemi városokban, ma ők az egyetemi gondolatnak legteljesebb képviselői, akiket Saulusból a langetta vagy az injekció Paulussá térített. Mert ha az életről van szó, akkor egyszerre megszűnik a frázisok hatalma. Ezért mondtam, hogy a magyar egyetemi gondolat első nagy diadalát a vidéki klinikák vívták ki.

A világháború megmutatta a modern természettudományok óriási fontosságát, egész Európa férfinépszerűsége kapott akkor szemléltető oktatást arról, mit jelent a mérges gázok kémiája, mit az aerodinamika, meg a ballasztika, ami vérpatakok omlását jelentette, de prózai nyelven semmi más, mint alkalmazott természettudomány. Azután a belgyógyászat is újjászülött a biokémia jegyében, rájöttek, hogy betegségeink egy része semmi más, mint a testben valami vegyi folyamat. Elvétele a nagybirtok egy-egy képviselője ki-kiszól az egyetemek ellen, pedig Németországban az agrokémiai és agrobiológiai laboratóriumok akarják megvívni a harcot a német mezőgazdaságot sorvasztó kedvezőtlen konjunktúra ellen. *Biokémia* és *agrobiológia* — milyen furcsa szavak, amelyek értelmét is minálunk mintha bizonyos homály fődne. Örökléstan! Hát megint valami újat akarnak nálunk meghonosítani? Csak nem akarják lombikban kifőzni azt, hogy nagyapámtól milyen tulajdonságokat örököltem? Ilyen kritikára el lehetünk készülve, pedig, hogy a mag az egyes növénygenerációk után nemesebb legyen, vagy hogy a tyúk többet tojjon, az efféle is azon a bolond külföldön mintha örökléstanak

hívnák. Hát bizony, egy szó annyi, mint száz, a természettudományok az utolsó negyedszázadban előretörték.

*

A szegedi egyetem professzorai is megértették az új idők intő szavát. Megalkották más kitünő szakemberek bevonásával az *Alföldkutató Bizottságot* és elmélyedtek azokba a természettudományi problémákba, amelyeket az Alföld talaja, klímája, növényi és állatvilága vet fel. Értékes munkásságuk eredményét most kezdjük kiadni. Könyveik és füzeteik eljutnak majd az Alföld könyvtáraiba és a tanítók az eredményeket népszerűsítik a falvakban és a tanyákon. Végre valahára az Alföldnek meg kell ismernie saját nagy problémáit.

A kiegyezés korának az volt a baja, hogy a súlyt a központra és a perifériákra, Budapestre és a nemzetiségi övre vetette. Ami e kettő közé esett, — az Alföld és a Dunántúl — azt meglehetősen elhanyagolták. Most öntudatos ellenfélben ezzel a politikával megadjuk az Alföldnek a maga saját kultúráját. Azelőtt divat volt az Alföldet elmaradottságáért lesajnálni, ma a lesajnálók emlékéitől számonkérjük, miért hagyták az Alföldet sajnálatraméltó állapotban. A debreceni nagyerdő klinikáin és a szegedi Templomtér laboratóriumaiiban megindul a munka, folyik a nagy küzdelem az Alföld sajátos problémáinak megoldásáért. A szellem azután sugárzik ki tovább a tanyái iskolák révén az egész Tisza mellékre. A klinikák nyerték a magyar egyetemi gondolat első csatáit, a másodikat a természettudományi laboratóriumok fogják megnyerni.

Ezekben a kérdésekben van a magyarázata annak, hogy miért áldoz Debrecen és Szeged egyetemeiért és miért dereng az alföldi tanyás agyában a tudás jelentőségének felismerése.

A ZENEKULTURA DECENTRALIZÁCIÓJA.

A sokat emlegetett decentralizáció és a vidék kulturájának emelése érdekében jelentős lépés az a *Javaslati felirat*, amelyet — Aigner Károly főispán kezdeményezésére — a szegedi kulturális élet vezetői intéztek Klebelsberg Kunó gróf kultuszminiszterhez. A feliratot, amely a magyar vidék zenekulturájának sok hiányára mutat rá, az alábbiakban közöljük.

*

E városnak polgárai örömmel szemléljük azt a lázas alkotómunkát, amely körünkben folyik és amely a kultuszminiszter eszméjét „Nagy-Szeged“-nek, — mint a szintiszta magyar területen létesülő kulturális centrumnak — kiépítését szolgálja. Az erdélyi egyetem elhelyezésével nemcsak a magyar tudományos életnek létesült itt erős vára, nemcsak a Királyhágón túli magyar értelmiség egy tekintélyes része települt itt meg, hanem ezzel együtt rohamosan megnövekedtek azok az igények is, amelyek egy eleven kulturváros ismertető jegyei közé tartoznak. A művészetek ápolása, a pezsgő művészeti élet épp oly fokmérője a művelődésnek, mint a tudományok virágzása. E kettő kiegészíti egymást és hiányos maradna Szeged városnak a nagyszerű cél érdekében történő fejlesztése, ha a művészetek melegágyai hiányoznának.

Ezek között az irodalmi irányú törekvéseknek több folyóirat adja tanújelét (*Széphalom, Nyelvünk és Népünk, Sze-*